

---

## La visita a Barcelona de Carles IV i Maria Lluïsa de Parma el 1802: nova visió d'un episodi històric

Laura García Sánchez\*

---

En despuntar el segle XIX, Barcelona, ciutat d'una importància històrica i política ja amplament contrastada, es convertí en baluard i eix expositor d'un nou cúmul d'intencions, entrant a formar part, de manera definitiva, de la historiografia tant catalana com espanyola com a punt d'enclavament de qualsevol estudi que sobre el regnat de Carles IV i la seva dona Maria Lluïsa de Parma s'hagi fet des de llavors.

Les circumstàncies històriques són ben conegudes. El 1802 es celebraren a Barcelona les festes del doble casament del Príncep d'Astúries (el futur Ferran VII) i de la seva germana, la Infanta Maria Isabel, amb els prínceps italians Maria Antònia i Francisco Genaro. El parentiu familiar va convidar a aquesta elecció, ja que eren cosins entre ells. Encapçalaren aquestes noces el rei Carles IV i Maria Lluïsa de Parma i, des de la llunyana ciutat de Nàpols, el rei Ferran IV i l'arxiduquessa Maria Carolina, austríaca de naixement i d'escasses simpaties vers la seva homònima espanyola. No obstant, el desig de situar les seves filles va fer que totes dues oblidessin, ni que fos de moment, les seves constants baralles i pactessin aquest interessat enllaç.

Coincidim plenament amb Josep Maria Montaner<sup>1</sup> quan assenyala que totes les activitats esplèndides que es desenvoluparen durant el dos mesos que els monarques residiren a Barcelona, a la tardor d'aquell any, juntament amb les frenètiques setmanes precedents dels preparatius, foren una evocació viva del doble desplegament, econòmic i urbà, registrat per Barcelona a les portes del segle XIX. La visita que el rei feren a la fàbrica d'Erasme de Gònima o el fet que els nobles que formaven el seguici s'allotgessin als palaus neoclàssics de comerciants i industrials, molts d'ells construïts en els darrers anys del segle XVIII, són fets que posen de manifest que els Borbons arribaren a Barcelona en una etapa de gran creixement, de fabricació i de transformació. L'estada dels reis significà el primer moment important d'expressió plena de la nova societat catalana, que demostrà la seva capacitat creativa, cultural, artística i organitzativa, acollint durant un llarg període de temps a tan inesperats com benvinguts convidats. Els nous palaus, la nova Llotja ja acabada i tota l'arquitectura efímera de l'ocasió, marquen una fita bàsica i defineixen una època, la d'un primer neoclassicisme a Catalunya.<sup>2</sup>

---

\* Universitat de Barcelona.

1. Josep Maria MONTANER i MARTORELL, *La modernització de l'utilitatge mental de l'arquitectura a Catalunya (1714-1859)*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1990, pàg. 417-424.
2. Aquest episodi històric, tot i que incidint en el seu vessant artístic, ha estat el tema d'investigació de la nostra tesi doctoral, defensada al Departament d'Història de l'Art de la Universitat de Barcelona el 1998. En aquesta comunicació, per tant, es farà una major referència a aquelles publicacions aparegudes amb data posterior i que hagin contribuït a enriquir tant aspectes perifèrics com puntuals de la recerca des de qualsevol punt de vista.

No era un moment tan bo, en canvi, quan el 1828 tornà a visitar Barcelona el ja rei Ferran VII, encarnació de l'absolutisme i home escassament simpàtic al poble català, degut a què es va trobar la ciutat en una època de crisi. De fet, la monarquia de Carles IV significà la frontissa clau del trànsit entre la Baixa Edat Moderna i l'Alta Edat Contemporània, que va de la culminació del gran moment viscut a la segona meitat del segle XVIII a la decadència perllongada en un lamentable seguit de guerres civils amb les quals s'iniciaren les primeres dècades del segle XIX.<sup>3</sup> Durant segle i mig, a partir de 1808, la historiografia centrada en el seu mandat ha subratllat de forma reiterada l'escandalós ascens del ministre Manuel Godoy i el poder absolut que va exercir sense cap tipus d'impediment; la submissió constant de la política espanyola a França, resolta amb la invasió dels exèrcits de Napoleó o l'alçament de l'indignat poble espanyol; i, finalment, la ruïna de l'imperi i de la nació, que s'han de atribuir amb més precisió a la Guerra del Francès i no a la política general del regnat, tot i que la seva conseqüència última fos l'ocupació napoleònica.

## **La indiscreta mirada de la història: Carles IV i Maria Lluïsa de Parma**

Amb Carles IV, l'opinió resulta unànime en assenyalar la seva absoluta miopia en matèries polítiques i conjugals. El seu pare, Carles III, s'havia vist obligat a prendre mesures severes, allunyant de la cort a determinades persones que, sota la turpitud del seu fill, gaudien, segons *vox populi*, dels favors de Maria Lluïsa de Parma. Va ser un home alt i corpulent, tal i com el presenta Goya en el seu retrat de família.<sup>4</sup> De caràcter bondadós i senzill, sense malícia i de capacitat limitada, no va governar, sinó que pot dir-se que va ser governat per la intel·ligència més viva, desperta i inquieta de la seva dona, fins i tot en els afers d'Estat. Molt amant de la caça, com el seu pare, i de la vida còmoda de la llar, aquest retraïment i monotonia de la seva existència, molt unida a la seva dona, dificulten mantenir, un cop atès i degudament valorat el rígid protocol de la cort, l'antiga llegenda que ha cobert d'ombres l'honestedat abans referida de la reina Maria Lluïsa i la feblesa del caràcter de rei.

Carles IV, cal no oblidar-ho, va néixer a Itàlia i era un Borbó. Al bressol de la llatinitat va viure els anys que definiren la seva persona: els primers i els últims.<sup>5</sup> Principi i fi que no deixen de ser significatius tant en la seva trajectòria vital com en l'art desenvolupat a la seva època. Només hem de fullejar el catàleg del Museu del Prado, visitar els anomenats Sitios Reales i llegir els documents originaris per entendre quins eren els seus coneixements artístics.<sup>6</sup> Aquest gust per les arts no és d'estranyar en un descendent de Felip II i Felip IV, a més també de Felip V i la seva dona, Isabel de Farnesio. Per descomptat, la figura de Carles III també va tenir el seu pes.<sup>7</sup> Nascut príncep a Nàpols, va obrir els ulls en un dels panorames europeus més aclaparadors, va poder contemplar les col·leccions dels Farnesio, va assistir a l'aventura arqueològica

3. M. de los Ángeles PÉREZ SAMPER, *Barcelona, Corte. La visita de Carlos IV en 1802*, Barcelona, Publicaciones de la Cátedra de Historia General de España, 1973.

4. Manuela B. MENA MARQUÉS (ed), *Goya. La familia de Carlos IV*, Madrid, Museo Nacional del Prado, 2002.

5. Manuel ESPADAS BURGOS, *Buscando a España en Roma*, Barcelona, CSIC-Lunwerg, 2006.

6. José JORDÁN DE URRÍES, *La Casita del Príncipe en El Escorial*, Madrid, Iberdrola y Patrimonio Nacional, 2005.

7. José Luis SANCHO GASPÀR, «Los palacios de Carlos IV en Roma (1812-1819)», dins Carlos José HERNANDO SÁNCHEZ (coord.), *Roma y España. Un crisol de la cultura europea en la Edad Moderna*. Actas del Congreso Internacional celebrado en la Real Academia de España en Roma, Madrid, Sociedad Estatal para la Acción Cultural Exterior, 2007, pàg. 975-1000.

més apassionant de l'època, a l'activitat constructora del seu pare o a la seva protecció de les Belles Arts.<sup>8</sup> Però si Carles IV no va ser un creador artístic en el sentit manual d'aquesta activitat, sí que ho va ser en tant que condicionà molt directament l'activitat dels artistes cortesans i va exposar i imposar els seus gustos i desitjos.<sup>9</sup> S'envoltà de figures com Juan de Villanueva i Francesco Sabatini, a més dels millors pintors i escultors àulics, d'estucadors i ebenistes, o de bronzistes i bordadors. I així, fins i tot més enllà de les nostres fronteres.<sup>10</sup> No obstant, va ser monarca pel dictat inexorable de l'herència, però sense esperit de governant ni voluntat de ser-ho. Deixant de banda el fet que els discutits *affaires* entre la seva dona i el Príncep de la Pau van ser generosament utilitzats no només en contra d'ell, sinó també contra la mateixa institució que representava, fou certament un home el gran problema del qual va consistir, potser, en ser rei.

Més discutida i sobre tot més denigrada ha estat la reina Maria Lluïsa, nascuda a Parma, amb una personalitat i educació, segons el que hem assenyalat anteriorment, «poco esmerada, nada culta, aunque con un gusto exquisito, amante del fausto, ardiente, voluptuosa, atractiva, aunque prematuramente envejecida por doce partos (uno de ellos doble) y varios abortos; fue su conducta licenciosa la que deja en segundo plano sus virtudes y defectos, que con harta frecuencia aparecen relatados en la historiografía y son de sobra conocidos».<sup>11</sup> Sense cap mena de dubte, els pretesos amors fora del matrimoni de la sobirana van ser el que més la perjudicà i el que constitueix el punt de referència per dibuixar la seva predisposició moral.<sup>12</sup> Un tema d'aquestes característiques per força havia d'arribar al carrer, i fou explotat sense misericòrdia en gasetilles, sàtires, tavernes i “mentideros”. Malgrat això, Maria Lluïsa ha trobat defensors, tot i que són, certament, els menys entre els molts que li han dedicat atenció. Per part nostra, un cop enllestida una llarga estada de recerca a les institucions més importants de Parma, ara ja fa un temps, les conclusions a les que vam poder arribar, a partir de la documentació consultada, posen en relleu que la Princesa d'Astúries que va arribar a Espanya per contraure matrimoni era una jove formada sota una esmerada i atenta educació. El seu pare, Felip, infant d'Espanya i germà de Carles III, i la seva mare, la duquessa Lluïsa Isabel, filla de Lluís XV i Maria Leckzinska, així ho van planejar.

Feble ell, forta ella, la parella arribà al tron el 1788, en moments d'una terrible carestia, provocada pels recents esdeveniments bèl·lics. El seu més que problemàtic regnat, tal i com s'interpreta per tots quants historiadors han tractat el tema, es va iniciar sota el signe de la política continuista, amb José Moñino comte de Floridablanca com a home fort desenvolupant les tasques de primer ministre. D'aquesta manera, la política de Carles III continuà vigent durant un cert temps més, concretament fins el juliol de 1789, data en què va esclatar la Revolució Francesa. Els projectes reformistes de la Il·lustració, coincidents amb el regnat de Carles IV, es van veure brutalment aturats per

8. Jorge GARCÍA SÁNCHEZ, «Notizie sul palazzo Corsini di Albano e la Dinastia Borbone», *Documenta Albana*, II serie, 25 (2003), pàg. 99-108.

9. José Luis SANCHO GASPAR, «Coleccionista hasta la muerte. Casas y obras artísticas de Carlos IV en Francia y Roma, 1808-1819», *Reales Sitios*, XLV-175 (primer trimestre 2008), pàg. 4-25.

10. Margarita SMERDOU ALTOLAGUIRRE, *Carlos IV en el exilio*, Pamplona, Euna, 2000.

11. Enrique MARTÍNEZ RUIZ, «La vertiente política de la crisis del reinado de Carlos IV (1788-1808). Intento de valoración bibliográfica», dins Pere MOLAS RIBALTA (edit.), *La España de Carlos IV*, Madrid, Tabapress, Colección Actas. I Reunión Científica de la Asociación de Historia Moderna, 1991, pàg. 148.

12. Antonio Juan CALVO MATURANA, *María Luisa de Parma: Reina de España, esclava del mito*, Granada, Universidad de Granada, 2007.

l'exemple dels esdeveniments de la veïna França, país on el moviment il·lustrat quedà esmorteït sota la Revolució Francesa.

## **Trobada a Barcelona: els preparatius d'una ciutat**

La veu que els reis vindrien a Barcelona a finals de l'estiu va començar a prendre forma a Barcelona cap el mes de febrer de 1802. Un cop confirmada la notícia, la documentació conservada a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, especialment en el voluminós *Llibre d'Acords* municipal corresponent a aquell any, actua com a testimoni de la frenètica activitat de l'alcaldia i posa de manifest els dos temes prioritaris a tractar: les obres i els abastaments.

Per preparar la ciutat de cara a l'estada dels reis durant dos mesos, tothom s'implicà de ferm des de bon començament. Hi treballà, entre d'altres organismes i a més de l'Ajuntament, de la Diòcesi, etcètera, una Junta de Comissió de Col·legis i Gremis, creada per organitzar diversos actes dedicats al rei, que l'aconcentessin i permetessin de demanar-li mesures que afavorissin el comerç, l'artesanat i la indústria catalanes. Com encertadament assenyala Montaner i Madurell, el Gremi de Mestres de Cases i Molers féu visible –un cop més– la seva idiosincràsia i la de totes les institucions corporatives d'origen medieval, ja que s'oposà a la disposició dictada per l'Ajuntament que acudissin a la capital mestres de cases i fusters de tota la província en vista de la molta feina prevista per aquells mesos, i davant la gran necessitat de mà d'obra. Tanmateix, la mesura fou desestimada, i els mestres de Barcelona afrontaren tot sols les construccions.

La mena d'obres que es dugueren a terme per aquella solemnitat es podrien agrupar en sis blocs:

- Aprofitar la vinguda dels reis per concloure obres magnes ja iniciades anys abans. El cas de la nova Llotja (que, a més, tingué un paper important en aquesta ocasió) o el del laberint de la casa d'estiueig dels marquesos d'Alfarràs, a Horta.
- Reformar edificis. Com calgué fer al Palau Reial, per adequar-lo a residència reial; o a Santa Maria del Mar, en el pont que unia l'església amb el Palau Reial. Cal no oblidar l'ampliació del Teatre Principal, obra traçada i dirigida per Giuseppe Lucini, escenògraf italià que residí durant aquestes primeres dècades del segle XIX a Barcelona. Resulta també especialment significativa la discussió que motivaren les ràpides i intenses obres que calia fer al Palau Reial per habilitar-lo, car els tres enginyers militars comissionats per la cort sostenien que no es podien fer sense que alhora s'hi duguessin a terme grans reformes, perquè l'edifici presentava greus problemes estructurals. Ben al contrari, els mestres arquitectes responsables de les obres deien que –efectivament– es podien materialitzar. Els enginyers abandonaren i les realitzaren finalment aquests últims, amb un èxit absolut i amb la brevetat de temps requerida, per la qual cosa el rei gratificà els sis arquitectes i els tres enginyers foren traslladats.
- Decoracions i muntatges escenogràfics efímers, que en general cobrien les façanes d'edificis representatius i eren pensats per lluir de nit, amb un estudi esplèndid de les lluminàries. També és el cas del pont de fusta construït perquè servís durant dos mesos de comunicació entre el Palau Reial i el palau de la Duana Nova. O el de la façana d'estuc i de pintura realitzada a la inacabada Catedral.

- Monuments commemoratius, planejats per recordar *a posteriori* aquesta important estada reial, molts dels quals no foren realitzats per problemes econòmics.
- Obres de reforma urbana i infraestructural, així com d'higiene i embelliment urbà. Com ara les millores a les carreteres de Saragossa i de Tarragona, l'arranjament i l'empedrat dels carrers, la modernització de les conduccions d'aigua, la renovació de les cases, la neteja i pintura de façanes, l'ampliació dels carrers (es va insistir en la prohibició de les volades i de l'ocupació dels carrers pels comerciants), l'ampliació del passeig de les muralles, etcètera. En aquest sentit, el 6 d'agost de 1802, l'Ajuntament de Barcelona publicà un ban en el que s'ordenava la recomposició de les façanes, la neteja de les xemeneies i prohibia tenir testos als balcons.
- I finalment, obres completament noves, aixecades amb motiu de l'estada reial i amb pretensions de durabilitat, com la plaça de toros de la Barceloneta.

## L'orgull d'una ciutat i dels artistes catalans

El disseny i la construcció d'aquests edificis, les reformes i els monuments eren competències dels artesans i dels artistes de Barcelona, i aquesta iniciativa local responia al desig de demostrar al monarca visitant els coneixements i el gust dels catalans en aquells moments. De cap manera no hi hagué una intervenció directa de l'administració borbònica ni dels artistes castellans, tot i l'existència d'un ascendent indirecte, ja que és ben clara la influència cultural i artística de la cort sobre Barcelona. Però cal assenyalar que el que s'oferia al rei era una versió integrada i assumida des de Catalunya. Foren els artesans dels gremis i els artistes, a més dels professors i els estudiants de l'Escola de Nobles Arts de la Llotja, els responsables de totes les obres infraestructurals i artístiques. En aquest sentit, cal destacar dos artistes catalans: el successor de Pasqual Pere Moles en la direcció de l'Escola de Nobles Arts de la Llotja, Pere Pau Montaña, que dissenyà gran part de les decoracions, il·luminacions i carrosses importants, i el mestre arquitecte de la Llotja, Tomàs Soler i Ferrer, que es responsabilitzà de deixar culminades les darreres obres i decoracions de la Llotja.<sup>13</sup>

És ben cert, però, que hi existí l'empremta de la cort, si més no en tot el luxós mobiliari –llits de gala i cadiratges, principalment– que els monarques ordenaren fabricar per sentir-se més còmodes als palaus on hi era previst l'allotjament de la família reial. No és que dubtessin de la professionalitat dels catalans en aquest sentit, però estaven més avesats a la feina de la Reial Tapisseria,<sup>14</sup> institució en la que els seus artífexs coneixien i admiraven allò que en matèria de mobles es feia en països com França o Itàlia. Tot aquest tipus de documentació posa també de manifest la llarga vinculació de la Casa Reial amb altres ciutats d'Espanya, famoses per la seva producció tèxtil.<sup>15</sup>

El major esforç d'intervenció urbana es féu al Pla de Palau, en l'espai que definien el Palau Reial –residència dels reis espanyols–, la Duana –residència dels reis d'Etrúria i

13. MONTANER, *La modernització...*, pàg. 418-419.

14. Àngel LÓPEZ CASTÁN, «Los mozos de oficio de la Real Tapicería y la creación de los muebles para la "Jornada de Barcelona" de 1802», *Anuario del Departamento de Historia y Teoría del Arte*, 20 (2008), pàg. 103-122.

15. Pilar BENITO GARCÍA i Ana GARCÍA SANZ, «Noticias sobre algunos encargos de los Reyes de España a las fábricas sederas de Valencia en el siglo XVIII», dins VVAA, *Arte de la seda en la Valencia del siglo XVIII*, Valencia, Fundación Bancaja, 1997.

dels prínceps de Nàpols– i la Llotja –residència del Príncep de la Pau, Manuel Godoy–, l’espai que havia d’esdevenir durant dos mesos la seu de la cort. El sistema quedava acomplert amb els dos ponts, el ja existent que unia el Palau Reial amb Santa Maria del Mar, que donava accés a la tribuna reial dins la nau de l’església, i el ja citat que unia el Palau Reial i la Duana, i que es construï de fusta i vidre per a aquesta ocasió, que simbolitzava de fet la unió entre les dues famílies que participaven en el doble casament, mitjançant la unió temporal de llurs residències a Barcelona. Cal recordar que una de les prerrogatives del rei per acceptar els edificis que els destinaven com a residència era la comunicació entre ells.

Aquest pont de fusta fou una obra realment interessant. Traçat pel mestre arquitecte Tomàs Soler i Ferrer amb la inestimable participació d’Antoni Rovira i Riera, membre del Gremi de Fusters, el seu estil neoclàssic el convertí en una rèplica efímera del nou edifici de la Llotja, traçat pel seu pare Joan Soler i Faneca. Així doncs, el pont, de la mateixa manera que els Porxos d’en Xifré més endavant, constituïren una expressió de la memòria urbana de Barcelona, explicitada en un monument tan cabdal com la nova Llotja. Es preveïé totes i cadascuna de les peces de fusta, amb arcs i semicolumnes. Veritable lliçó de l’estereotomia de la fusta que Rovira i Riera dominava tan bé, fou construït, és a dir, muntat, en sis setmanes, i després desmuntat i traslladat a la Llotja, on la Junta de Comerç el tenia exposat com a model per als estudiants.

Com que el Pla de Palau esdevingué l’espai urbà de la Barcelona cort durant els dos mesos que les reials famílies van romandre a la ciutat, l’esforç més gran de les reformes es centrà en aquesta plaça i en els edificis més representatius que la delimitaven. Ja s’ha fet esment de les obres realitzades al Palau Reial, en les quals arribaren a intervenir, en els darrers moments i a corre-cuita, uns quatre-cents obrers. Va ser un edifici curiós, sotmès a multitud de canvis. Reformat per fra Josep de la Concepció durant el segle XII, el 1771 fou refet de nou pel comte de Roncali, que li donà unes façanes neoclàssiques. Posteriorment disposà d’una façana gòtica i el 1875 fou destruït pel foc.

També s’assenyalat que amb aquest motiu s’acabà la magna obra de la Llotja, destinada a allotjar-hi Godoy i el seu seguici. Les darreres obres arquitectòniques les dirigí Soler i Ferrer, però hi intervingué, a vegades, Ignasi March. Les obres de la sumptuosa ornamentació escenogràfica foren confiades a Montaña, que les havia iniciat. Es demanà judici fins i tot als artistes catalans pensionats a Roma perquè orientessin en les decoracions adequades per a aquesta visita règia.

## **Arquitectures efímeres i monuments**

No obstant la important referència constructiva de totes les activitats desenvolupades durant aquesta visita reial, les més interessants són les arquitectures efímeres i els monuments. Les primeres no deixen de ser conseqüència d’una concepció escenogràfica i barroca que anava associada al concepte de festa –desfilada reial, ball– i que es mantingué durant tot el segle XVIII i part del XIX. De fet, l’arquitectura efímera actuava de forma similar a un muntatge d’obra de teatre al carrer en el qual tots els ciutadans eren actors i les lluminàries i les cases ornamentades definien l’escenari. La majoria d’aquestes construccions es feren al Pla de Palau, dins el seu espai o suportades en la façana de la plaça de la nova Llotja, així com en algunes façanes de palaus nobles. No cal dir que un dels moments culminants de tot el muntatge d’escenografia urbana que es bastí fou l’itinerari d’arribada del rei a la ciutat, ja que fou rebut per la ciutat i els seus

representats i passà per sota de diversos arcs triomfals dalt d'una bella carrossa que costejaren els gremis de la ciutat i que havia decorat Pere Pau Montaña.

Igual que en altres ocasions, també ara dues institucions es plantejaren la construcció d'un monument per rememorar aquest esdeveniment tan significatiu per la ciutat. L'Ajuntament proposà el seu emplaçament a la Rambla, al pla de la Boqueria, que fou inaugurat pel mateix Godoy. Però, després d'aquesta primera pedra col·locada el 1802, poques més se n'hi posaren els anys següents, i l'obelisc projectat per Francesc Renart i Closes –i que fins i tot el pintor Josep Flaugier va recrear en el fons d'un dels seus quadres– mai no fou acabat. L'altra obra la planejà la Junta de Comerç i havia de consistir en «una columna dòrica, sobre un basament al que l'envoltarien estàtues al·legòriques de marbre, representant l'Edat d'Or, la Història, la Pau i l'Himeneu. Sobre el capitell es col·locaria una altra estàtua representat la immortalitat»; el projecte original el realitzaren el 1802 Pere Pau Montaña i Tomàs Soler i Ferrer.

Tanmateix, el març de 1805 es van enviar aquests plànols als escultors Damià Campeny i Antoni Celles perquè els fessin examinar a Roma, bressol del gust i de l'esperit neoclàssic, sota la protecció del ministre del rei Antonio de Vargas y Laguna, «para que sirva disponer que por los mejores artistas de Roma se proceda a examinar estos diseños o se ponga algún otro que mejor reuna las ideas de la Junta». D'aquesta manera, el 1806 es rebé a Barcelona una carta del ministre amb diversos dissenys d'aquest monument, obra de Campeny, Celles, Antoni Solà, José Caporesi i el gran Antonio Cánova. Però, com tantes altres idees, tot va quedar finalment en un no res i només la documentació conservada, especialment les relacions, els fulletons, els gravats, els dibuixos, els quadres, etcètera, ens permeten d'imaginar con haurien estat en els emplaçaments pels quals foren ideats.<sup>16</sup>

## Epíleg d'una visita

La vinguda i estància del reis a Barcelona fou el tema amb el qual es despertà el segle XIX a Catalunya. La dimensió de l'esdeveniment va mantenir en plena activitat la vida barcelonesa durant tot el 1802, amb tota una sèrie de preparatius que es prolongaren durant mesos i fins i tot fins a escassos dies abans de l'arribada dels monarques a la ciutat. Aquestes circumstàncies no van fer sinó corroborar que les festes reials més importants i més celebrades a Catalunya eren les que es feien amb motiu de la visita del monarca i de la seva família. Recuperar la presència règia representava, especialment després de llargs períodes d'allunyament –el 1759 havia estat l'última, amb la presència de Carles III– un dels punts culminants de la trobada entre el sobirà i el seu poble, expressat simbòlicament en dues dimensions: el rei i el seu seguici, d'una banda, i d'altra, el Principat, representat per les autoritats i diversos estaments socials. L'instant clau d'aquesta situació era el moment de la entrada reial, pública i solemne, alhora que espectacular i multitudinària.

Dins d'aquest context, l'historiador Ferran Soldevila va jutjar molt durament, per exemple, la decisió de les corporacions d'arrossegar ells mateixos el carro triomfal ofert a Carles IV i Maria Lluïsa per accedir a la ciutat. Segons aquest autor, la lleialtat dinàstica va arribar amb aquesta demostració al paroxisme de la idolatria i el servilisme. Altres veus, no obstant, puntualitzen el fet que cal jutjar aquesta qüestió amb la mentalitat, circumstàncies i motius de l'època. Des d'aquest punt de vista, resulta obvi

16. MONTANER, *La modernització...*, pàg. 422-423.

que els components de la comitiva reial i, en especial, els que tiraven del carro, ho van considerar com un honor i un privilegi.

No obstant això, resulta poc factible tancar definitivament un tema d'aquestes característiques encara que sigui com treball d'investigació culminat en una tesi doctoral. La heterogeneïtat de la nostra recerca ens ha permès d'incorporar noves lectures i posteriors aportacions puntuals, fruit de la nostra continuïtat en feines paral·leles o de la investigació d'altres autors. Així, per exemple, resulta clar que –tot i que sense consistència en el temps– l'estada reial va definir un nou món mediterrani espanyol en la Europa napoleònica, sensiblement palpable en les relacions internacionals amb França i Itàlia. L'emperador, especialment per iniciativa del seu germà Luciano, va sondejar en el seu moment la possibilitat de ser ell el futur marit de la infanta Maria Isabel, a fi d'establir un nexa d'unió entre França i Espanya. Tot i que aquesta proposta no va partir de Maria Lluïsa, el cert és que una petició realitzada al Primer Cònsol per part de la reina respecte a la conveniència d'un enllaç de la seva filla amb el príncep Maximilià de Baviera –abans d'entrar en l'òrbita dels prínceps napolitans– es va tergiversar, com si les intencions d'aquella consulta fossin, en realitat, uns altres. La idea, doncs, va existir, però va caure pel seu propi pes, amb l'alleujament del mateix Godoy, esgarrifat davant la dimensió de la iniciativa.<sup>17</sup>

Com a bon estrateg, Napoleó no va trigar gaire temps a adonar-se dels avantatges que per al seu imperi significaria la unió entre els prínceps napolitans i espanyols. El propòsit de Bonaparte era acabar amb la presència dels Habsburg a Itàlia i substituir-los pels Borbons espanyols, menys problemàtics i a qui no temia. No obstant, convé també observar altres tipus de perspectives. Si totes les branques de la casa Borbó s'unien, resultava factible plantar cara, amb la cooperació d'Àustria i Anglaterra, a l'ambició francesa. Aquesta circumstància assenyala la formació d'un interessant bloc neutral – amb el suport de les potències del Nord– que Espanya, en mans de Godoy, buscava desesperadament a fi de desfer-se de l'aclaparadora dependència de l'emperador francès. Convé recordar, no obstant, que si aquella política d'aproximació d'Espanya i Nàpols es va sustentar especialment gràcies als vincles de sang que unien a Carles IV i a Ferran IV, fou la reina Maria Carolina, veritable figura política d'aquell regne italià, l'autèntica desestabilitzadora dels plans –tot i que casada amb un Borbó– per dos motius: l'odi a França i els seus aliats; i la tradició politico-diplomàtica d'Àustria, oposada a la presència dels Borbons sobre tot a Itàlia. No obstant, la fredor i el recel amb què Anglaterra i Àustria van acollir les insinuacions espanyoles van fer encara més inviabile el projecte. Malgrat tot, és ben cert l'interès d'Espanya per Nàpols.<sup>18</sup>

Els matrimonis napolitans destinats a unir dues corts germanes, on regnaven dos fills de Carles III, no van donar els fruits esperats. Tan sols van servir per donar lloc a una completa ruptura entre les dues famílies reials i entre els dos governs. Un cop en el palau d'Aranjuez, a la inicial decepció de la nova princesa d'Astúries, Maria Antònia, se li sumaren d'altres de més greus. La princesa no només es va sentir decebuda per la manca d'atractiu físic del seu marit, sinó que, un cop ja a la cort, un gran nombre d'inconvenients van fer de la seva vida quotidiana un autèntic infern. No obstant això, de mica en mica va saber guanyar-se el marit, amb qui va compartir no només un odi mutu cap a Napoleó, sinó fins i tot vers el mateix Godoy i les seves simpaties pro-franceses. A l'entorn dels prínceps va néixer un nou partit, l'anomenat “fernandino”, responsable de la divisió de la cort espanyola i que es va revelar com un autèntic grup

17. Emilio LA PARRA LÓPEZ, *Manuel Godoy. La aventura del poder*. Barcelona, Tusquets, 2002.

18. Teófanos EGIDO, *Carlos IV*, Madrid, Arlanza, 2001.



de pressió contra la tasca del Príncep de la Pau. Malauradament, tot i que responsable del naixement del mite del *Deseado* a l'entorn de la figura del príncep d'Astúries, Maria Antònia morí el maig de 1806.

L'altre matrimoni, el de Francesc Genaro i la infanta Maria Isabel, va tenir transcendència per a la història espanyola. Una de les seves filles, Maria Cristina de Borbó, fou la quarta esposa de Ferran VII i la mare de la futura reina Isabel II. La impressió que va causar la infanta espanyola a la cort italiana i, en particular, als monarques napolitans, els quals finalment no es van desplaçar a la Ciutat Comtal per assistir a l'intercanvi de promesos, no va ser gaire lluïda. En la seva defensa, però, cal afegir que només tenia catorze anys i que poc o res podia demostrar a aquella edat.

Deixant de banda les conseqüències pel país, la conclusió més positiva de l'estada reial a la ciutat, ben remarcada pel Baró de Maldà en el seu *Calaix de Sastre*, fou l'oportunitat que se li va presentar a la ciutat de demostrar la seva lleialtat i adhesió a la corona en la persona de Carles IV. No cal oblidar que eren temps on el principi monàrquic estava sota l'amenaça de la revolució triomfant a França, malgrat que, a Espanya, la monarquia era encara indiscutible com a institució. Els catalans van intentar esborrar per sempre la fama de rebels que tenien a Madrid, adquirida a principis del segle anterior amb la Guerra de Successió. Va existir també un tercer motiu molt concret: la finalitat del cos de Col·legis i Gremis, així com el de Comerç i Fàbriques, era accontentar al monarca a través del obsequis oferts per obtenir a canvi una política proteccionista a la mesura dels seus desitjos, afavoridora en particular del comerç, l'artesanat i la indústria catalana. I, no obstant això, tota exageració d'afalac no significà res en comparació amb les presentades un temps després un cop arribat el rei Ferran VII al poder, convertir pel poble en un autèntic mite. Però, en qualsevol cas, això és ja una altra història.

